

Främmande arter – övervakning och åtgärder

Erland Lettevall
2019-04-09

Havs
och Vatten
myndigheten

Definitioner

Främmande art

- Art som introducerats utanför sitt naturliga utbredningsområde och som kan överleva och sedan reproducera sig.
12 000 främmande arter i miljön i EU och andra europeiska länder
2000 främmande arter i Sverige

Invasiv främmande art

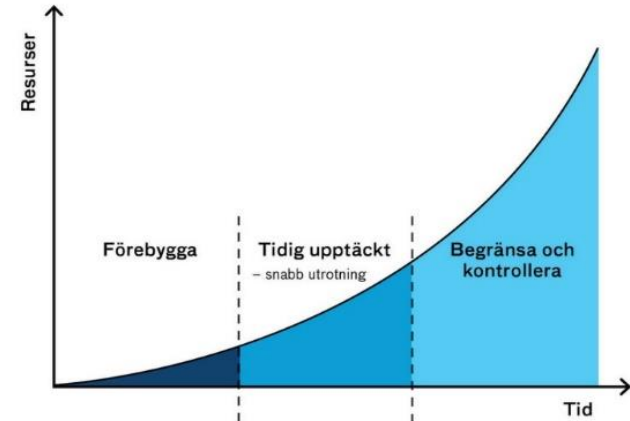
- Främmande art vars spridning hotar eller inverkar negativt på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster.
1200 – 1800 arter betraktas som invasiva i unionen
~390 betraktas som invasiva i Sverige

Invasiv främmande art av unionsbetydelse

- En invasiv främmande art vars negativa effekter anses vara sådana att de kräver samordnade åtgärder på unionsnivå
den 3 augusti 2016 listades de första 37 arterna
i augusti 2017 listades ytterligare 12 arter
2019 förväntas 18 arter listas
ytterligare 16 arter granskas avseende riskbedömning för att ev listas

EU:s förordning (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

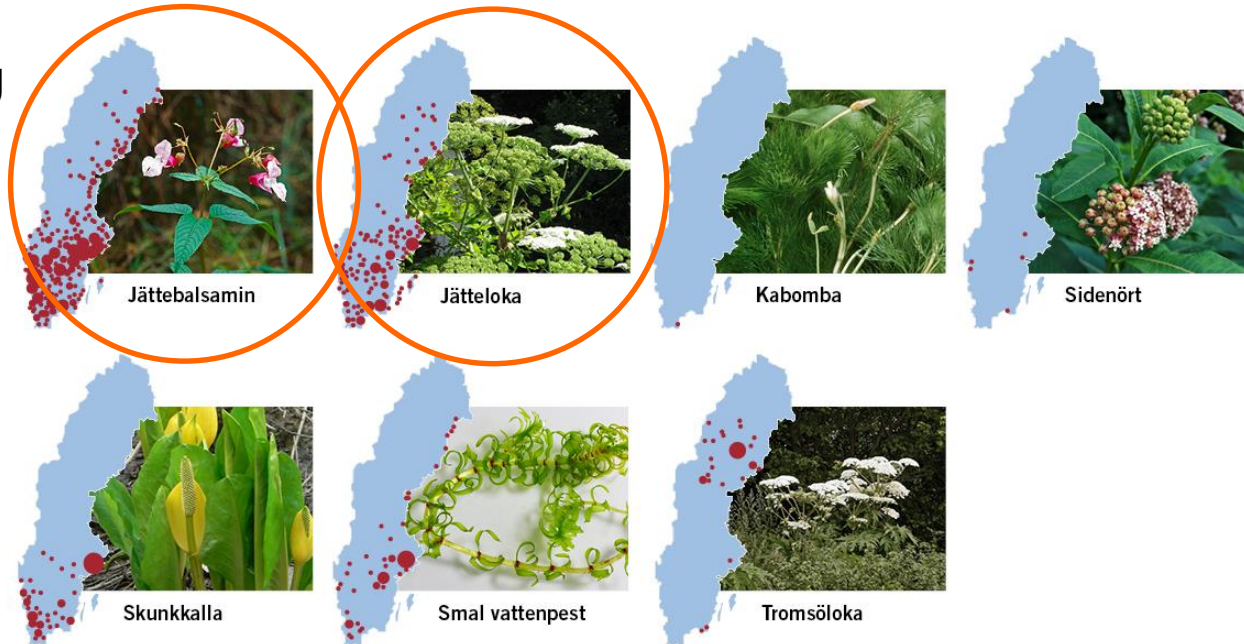
- Tidig upptäckt och snabb respons
- Strikt reglering - förbud mot att **importera, sätta ut i miljön, hålla, odla, transportera**, mm.
- Krav på populationsbegränsning, utrotning eller inneslutning för de arter som finns i naturen
- Hänsyn till genomförandekostnaderna, kostnaderna för att inte vidta åtgärder, kostnadseffektiviteten

Av de EU-listade IAS som finns i svensk natur är 7 växtarter

Havs
och Vatten
myndigheten

Stor spridning

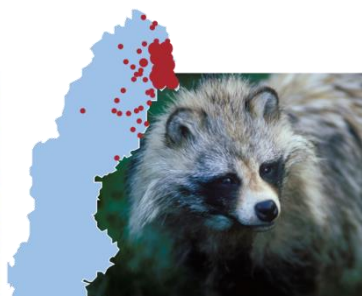

Källa: Artportalen 2016

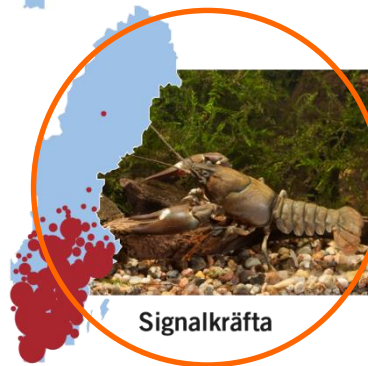
Av de EU-listade IAS som finns i svensk natur är det 4 djurarter

Bisam

Mårdhund

Signalkräfta

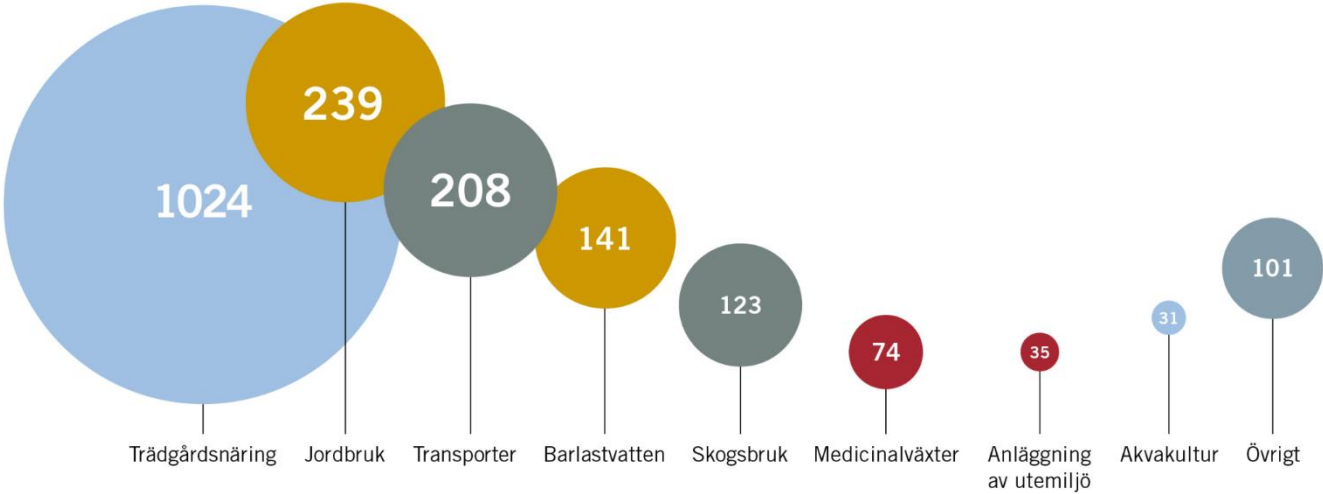

Ullhandskrabba

Stor spridning

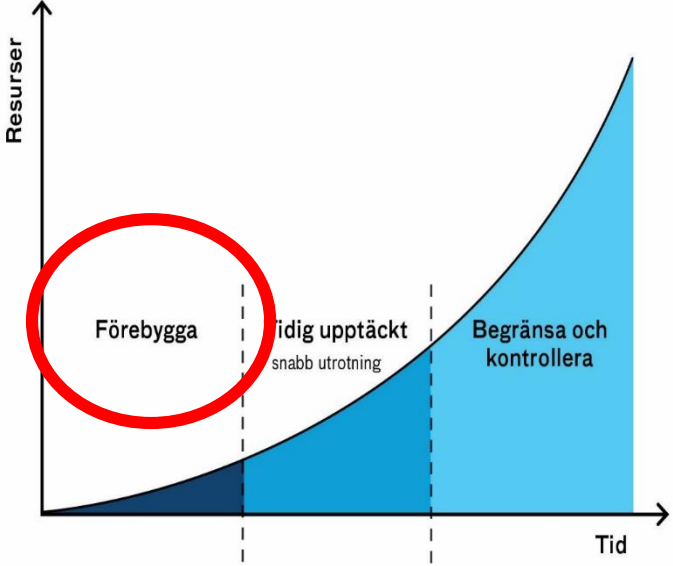
Källa: Artportalen 2016

- Övervakning med fokus på:
1. Tidig upptäckt – förebyggande syfte
 2. Arter – hög risk
 3. Introduktionsvägar – avsiktliga och oavsiktliga

Källa: NOBANIS.org 2017
Antal kända observationer per införselväg.

Syfte med övervakning – tidig upptäckt och snabb respons

- Kontroll -> förebygga
- Varna om spridning till nya områden
- Följa upp begränsande åtgärder
- Effektiv övervakning -> tidig upptäckt -> effektiv resurshantering
- 49 arter EU-arter
- 16 nya EU, 7 akvatiska, 1 förekomst
- "Nationella problemarter"

Implementering av övervakningsystem och Vatten myndigheten

EU:s IAS-förordning

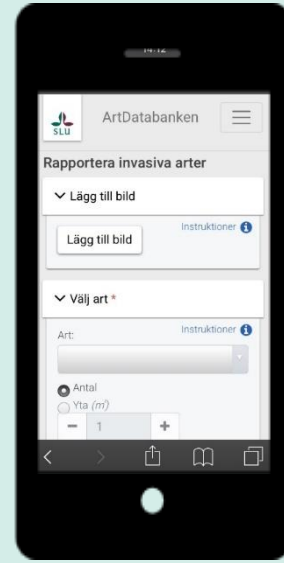
- Processeffektivisering för ”tidig upptäckt och snabb respons”
- Nationell förteckning utifrån ADb:s (2018) riskklassificering av ~2000 arter
- Specifika satsningar för utveckling av övervakning
 - EU-arter riktat mot införelsvägar och vektorer
 - nationellt riskklassificerade arter med hög risk
 - dörrknackare med potentiell hög risk

Citizen science (CS) och miljöövervakning för IAS

- TIDIG UPPTÄCKT OCH SNABB RESPONS!
 - Appar/inrapporteringslösningar till Artportalen.
 - Effektivt, bra täckning, stor DATA, → snabbt och tidig upptäckt.
 - Goda erfarenheter i Sverige och internationellt.
 - Miljöövervakare ska meddela NV och HaV samt ADb om ny art, ny utbredning, återkomst för EU och SE
 - Analysportalen (Svenska LifeWatch) skördar data från datavärdar, GBIF, Artportalen och andra källor
 - Länsstyrelsens samverkansforum och HaV/Främmande arter stöd till övervakare

Nytt! Appar för "tidig varning och snabb respons"

Havs
och Vatten
myndigheten

Artportalen

Akvatiska arter

Rappen
GU, HaV,
Länsstyrelsen Värmland

MÖ

Kontroller
tull, allmän

EU-arter i Sverige

Invasiva arter
SLU

Data-
sökning

Rappor-
tering

uppföljning
åtgärder

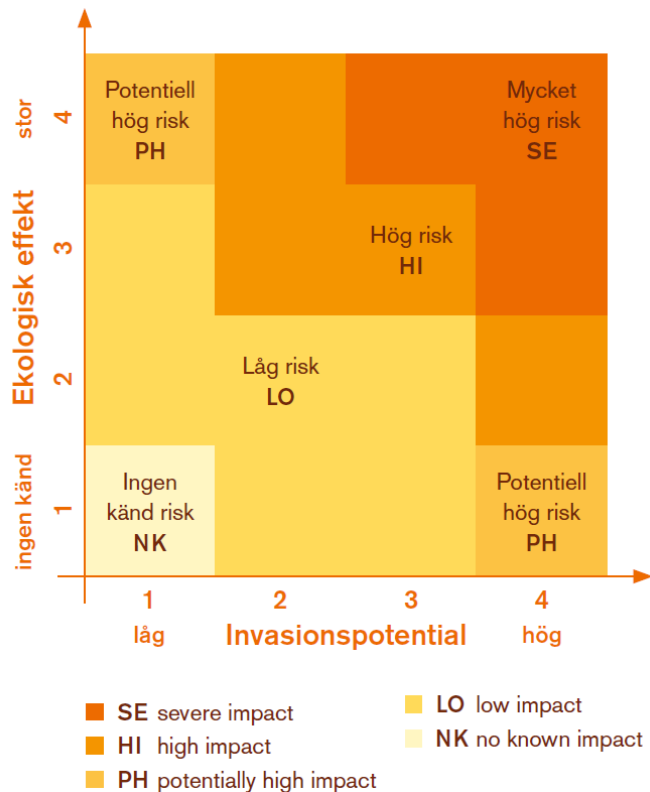
Arter att ha koll på

- Etablerade i Sverige och som kan bli föremål för en nationell förteckning.
- Dörrknackare på EU-förteckningen
- Dörrknackare som riskerar bli besvärliga

Riskklassi- ficering främmande arter

Riskklassning av främmande arter

- Dec 2018 ArtDatabanken – den nationell lista över riskklassificerade invasiva främmande arter.
- Invasionspotential, biologisk mångfald och klimatscenarium 50 år
- Arbetet med att ta fram listan genomförs i tre steg:
 1. Artinformation
 2. Naturtyp
 3. Risk inkl
- Grund för nationell hantering av risker samt underlag för arbetet med övervakning, uppföljning och rapportering.

Organism-grupp	Antal bedömda arter	Antal arter till riskklassificering	Antal riskklassificerade arter	Antal arter med utfall
Alger	28	26	26	22
Svampar	310	148	69	35
Kärlväxter	3 175	1 807	605	568
Lavar	1	1	1	1
Mossor	4	4	4	4
Fiskar	50	32	39	38
Steklar	72	1	2	2
Marina evertebrater	258	55	53	37
Däggdjur, fåglar, grod- och kräldjur	138	103	78	72
Limniska evertebrater	75	33	34	30
Skalbaggar	291	9	9	8
Fjärilar	166	30	8	6
Övriga landlevande evertebrater	458	23	105	54
	5 026	2 272	1 033	877

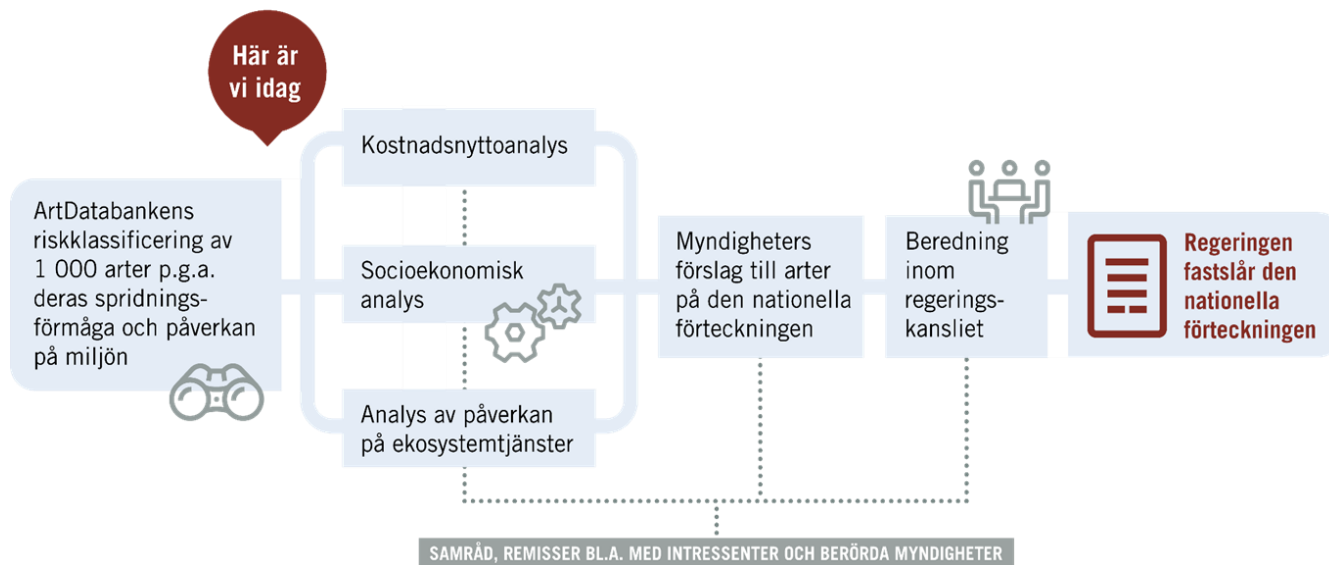
EU: kabomba
smal vattepest

≡ IAS?

Tabell 2. Antal arter per organismgrupp som hanterats från den ursprungliga listan (5 026 arter, bilaga 1) till ett slutgiltigt utfall.

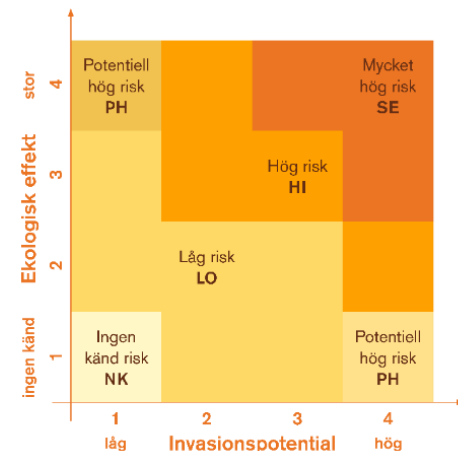
Nationella förteckningen

Fas 2

Tolv EU-listade arter finns i naturen

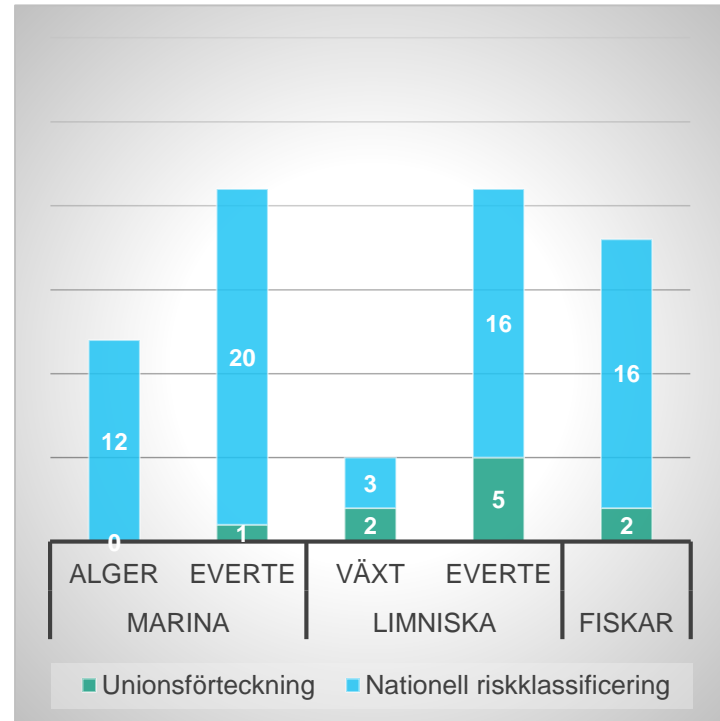
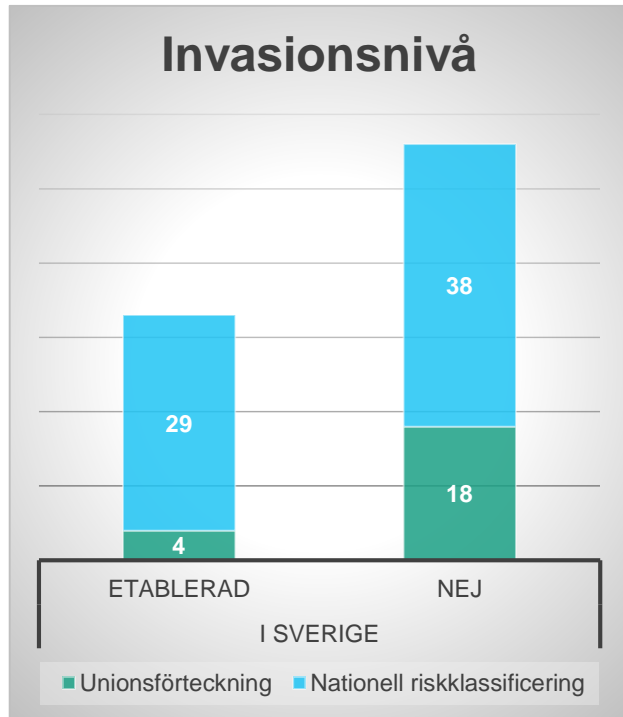
- sju av tolv arter har hög invasionspotential och stor ekologisk effekt

SE - mycket hög risk

Akvatiska arter

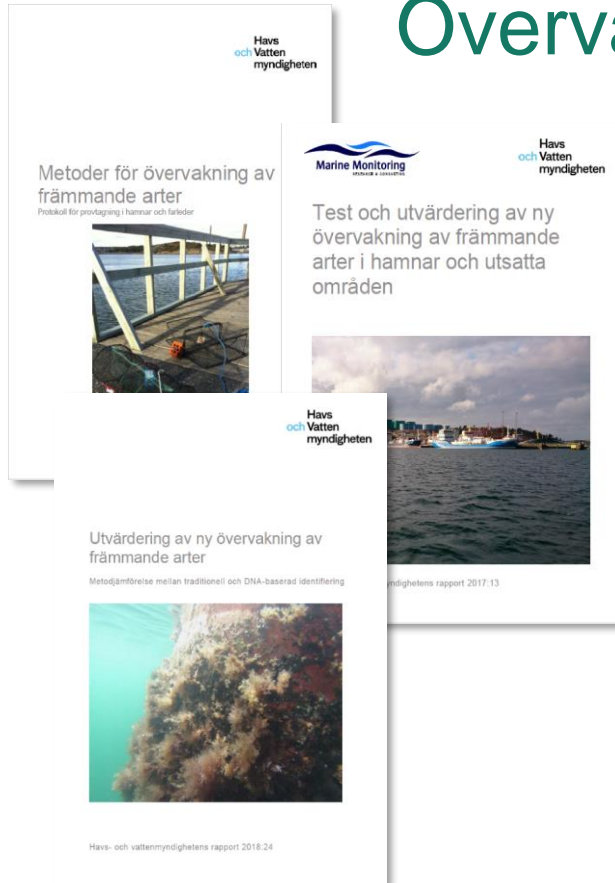
Övervakning främmande arter

- Kylvattenutsläpp
- Sötvattenskräftor och kräftpest
- *Gyrodactylus salaris*
– laxdjävul
- Frivilligbaserad rapportering

Övervakning i havsmiljö

Havs
och Vatten
myndigheten

- **Barlastvattenkonventionen**
IMO guidelines
Inventeringsmetod 2014, 2016
Helcom/Ospar
- **Havsmiljödirektivet**
Övervakning – Främmande arter i hamnar, farleder och utsatta områden
2017 Extended rapid assessment eRAS – Helcom
- **Genetisk övervakning**
DNA-barkodning och e-DNA

Rapportering

- AquaNIS – bedömning Helcom
- Bedömningar av status enligt EU-direktiv
- Helcom-Ospar undersökning barlastvatten
- Portaler, t ex Nobanis
- Artportalen och nationella datavärddar
- Citizen science

Regelverk i EU och i Sverige

Havs
och Vatten
myndigheten

- Förordning (EU) nr 1143/2014
- Miljöbalken
- Miljötillsynsförordningen
- Nationell IAS-förordning 2019

Verktyg för att hantera effekterna av invasiva främmande arter

- Länsstyrelserna beslutar om åtgärder
- HaV vägleder
- skötsel i skyddade områden för att begränsa artens utbredning (habitatdirektivet)
- åtgärda artens utbredning (havsmiljödirektivet och havsmiljökonventionerna)
- belastning (habitatdirektivet, vattendirektivet)

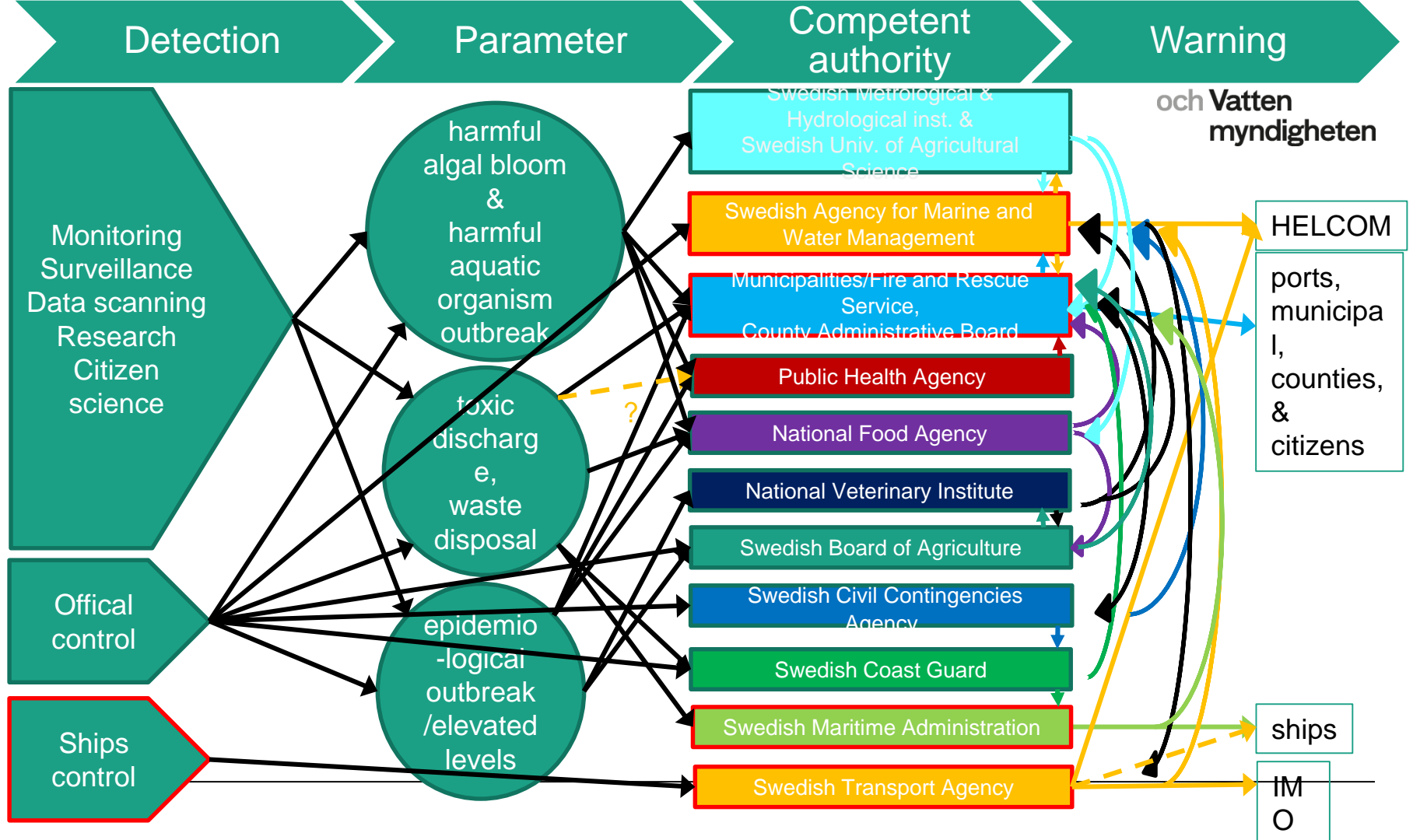
Skyddade områden

- Arbete med invasiva främmande arter i skyddade områden
- Viktigt att skötsel och förvaltningsplaner innehåller möjlighet att avlägsna invasiva främmande arter

Viktiga styrmedel

- Barlastvattenkonventionen och barlastvattenförordningen
- Havsmiljödirektivet och havsmiljöförordningen
- Vattendirektivet
- Habitatdirektivet
- Ändringar i MB (sanktioner samt tillträde till annans mark)
- EU-förordningen (1143/2014) för invasiva främmande arter
- Nationella förordningen för invasiva främmande arter (SFS 2018:1939)

Åtgärder

Hanteringsprogram

Beredskapsplan

Begränsning och kontroll av sjögull

– SÅP-projekt i Åsnen
6.7 miljoner kronor 2017-2019

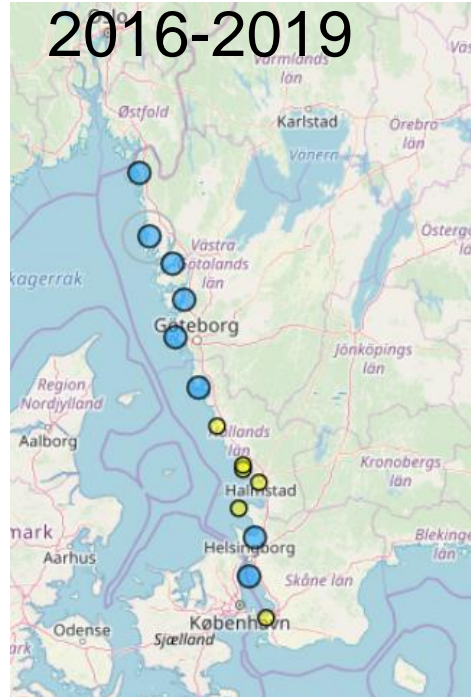
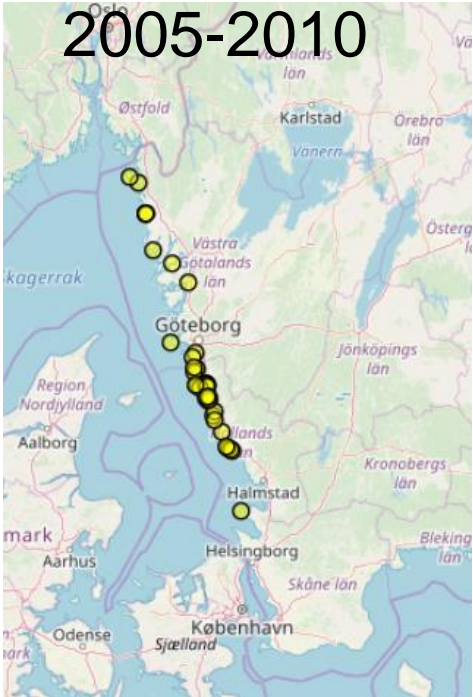

Havs
och Vatten
myndigheten

japanskt jätteostron

Spridning japanskt jätteostron

artportalen.se

HANTERINGSPROGRAM ARTER MED STOR SPRIDNING

- signalkräfta, jätteloka
och jättebalsamin

Vad och för vem?

- Särskilda regler inom EU för arter med stor spridning där utrotning inte är kostnads- eller nyttoeffektivt
- Ska tas fram i medverkan med berörda sektorsmyndigheter, näringar och allmänhet.
- Tydliggöra krav för att:
 - Förebygga och minimera effekterna av arten
 - Vägleda om hur den kan spridningsbegränsas

Signalkräfta, jätteloka och jättebalsamin

- **Populationsbegränsning**
 - lokal bekämpning och spridningsbegränsning
 - tillåta hantering/nyttjande t.ex. fiske inom ett hanteringsområde
- **Utrotning inom vissa områden**
 - nya introduktioner som upptäcks tidigt
 - stora biologiska värden
 - stora allmänintressen
- **Inneslutning**
 - barriärer som minimerar risken för spridning
 - förhindra sjukdomsspridning t.ex. kräftpest – kräftpestsmittat område eller skyddsområden för flodkräfta

Pågående arbete hanteringsprogram

Signalkräfta

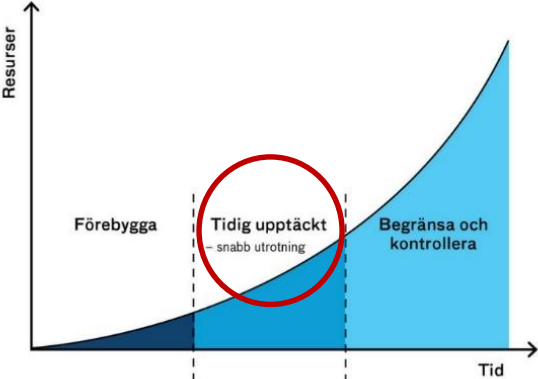
- Tillsatt en referensgrupp med berörda myndigheter, experter och intressenter
- Remissbearbetad version finns, ännu ej beslutad

Beredskapsplan

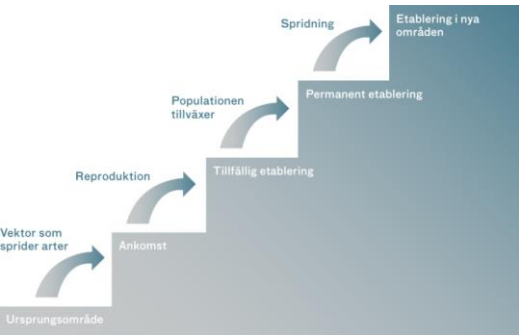
- Möjliggöra snabb utrotning av invasiva främmande arter i ett tidigt skede

Vad och för vem?

- Tydliggöra krav, roller och ansvar för att snabbt kunna utrota invasiva främmande arter i ett tidigt skede
- Processorienterad vägledning som riktar sig till nationella och regionala myndigheter, kommuner, expertmyndigheter, etc.

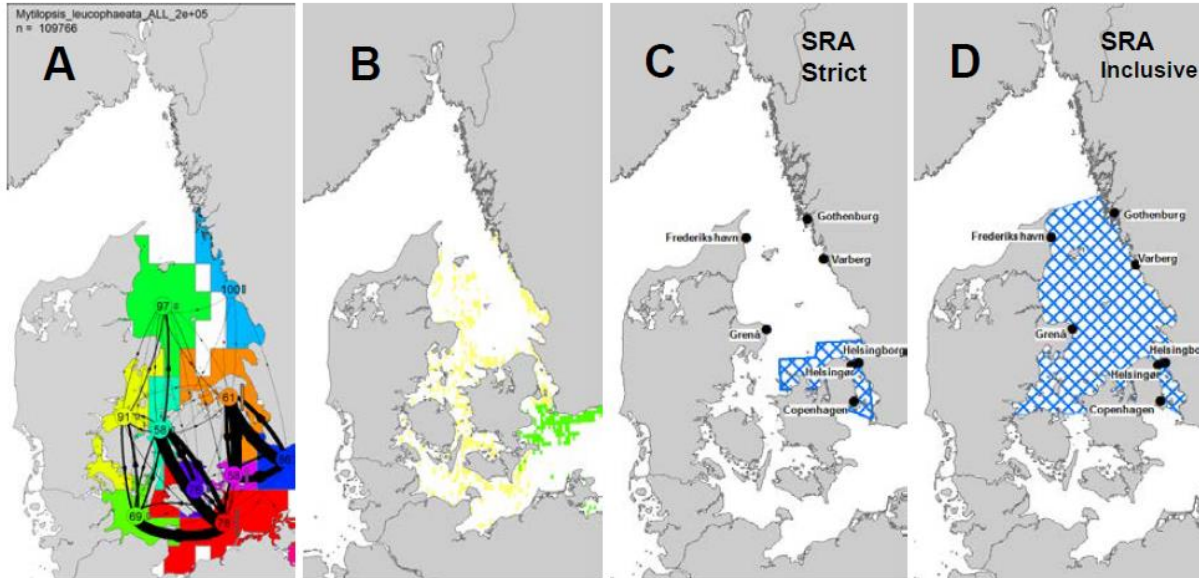

Framåtblick

- Kunskap och engagemang
- Nationell förordning – regionalt och lokalt ansvar
- Medel för åtgärder
- Verktygslåda och metodutveckling
- Nationellt reglerade arter
- Regionalt främmande arter

Modellering av spridningsrisk, ex. *Mytilopsis leucophaeata* närbesläktad med zebramusslan, "tröskelart", hög risk

Havs
och Vatten
myndigheten

Tillämpningar:

Dispens för barlastvattenhantering
Övervakning av högriskområden

Figure 9. SRA assessment for *Mytilopsis leucophaeata*: **A:** Hydrographic regions including within and between regions connectivities (for details see appendix 2). **B:** Habitat map discriminating between "optimal" (green) and "sub-optimal" (yellow) salinity conditions for adult life stages. The SRA delineated alternatives for Kattegat and Øresund based on a strict (C) and an inclusive (D) interpretation are represented by blue colored patterns.

Utvecklingsinsatser

- Nationell förteckning kopplat till Sv förordning
- NV & HaV:s forskningsprogram DNA-metoder för övervakning: 8 projekt 38 mkr 2019-21
- Riskklassificering och spridningsvägar, CBM
- Hot-spots och riskområden för spridning, DTU & Miljöstyrelsen DK

Framtaget infomaterial finns tillgängligt på Naturvårdsverkets hemsida

Mera infomaterial..

Blad med alla EU-arterna

Artfaktablad för alla EU-arter
samt olistade arter som skapar
problem i Sverige

- HaV:s sökbar lista
- ”Främmande arter”
- Artfakta/Artportalen ny söktjänst – RELEASE 14 juni
- Prioriterade högriskarter övervakning HaV & LST

TACK!

